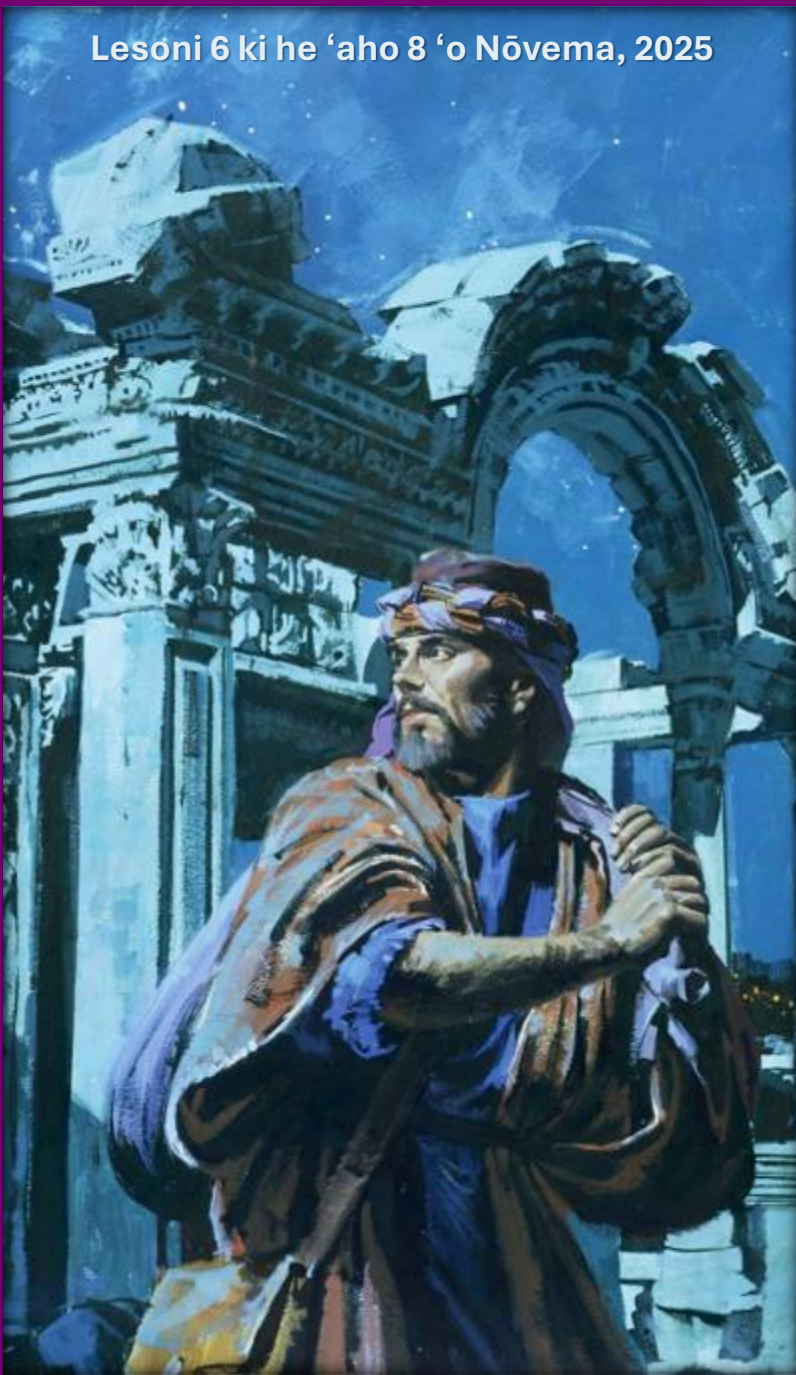

Lesoni 6 ki he 'aho 8 'o Nōvema, 2025

KO E FILI 'I LOTO

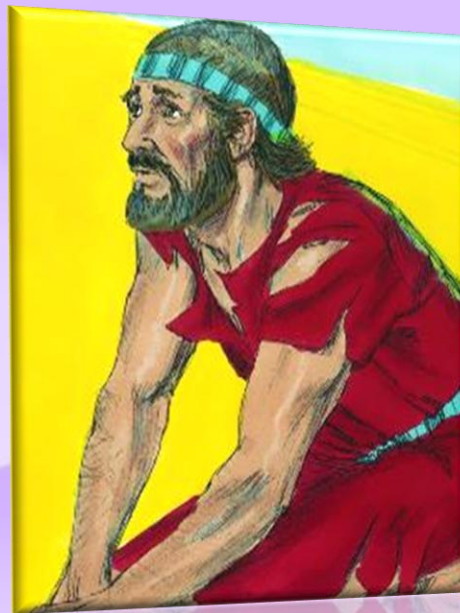
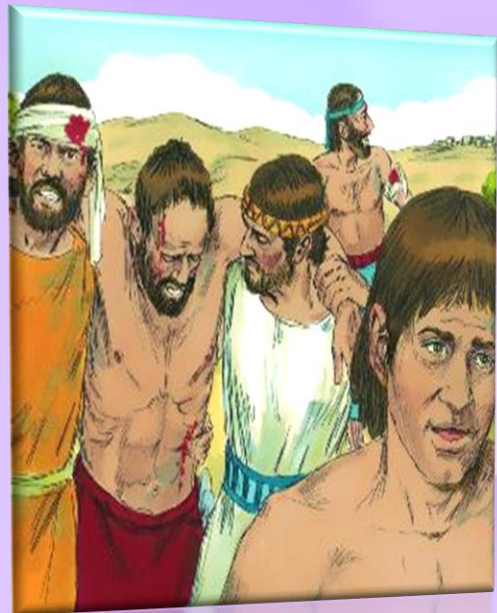

"Ko au Sihova 'oku
ou vakili 'ae
loto, 'oku ou hakule
'ae ngaahi mahalo,
ke foaki ki he
tangata taki taha
'o fakatatau mo
'ene ngaahi
'ulungāanga, pea
tatau mo e fua 'o
'ene faianga."
Selemaia 17:10

Hili ha founa fakakautau ta'efakakaukau'i, na'e holo ai 'a e ngaahi 'ā 'o Selikoó. Na'e hū 'a 'Isileli ki he koló 'o holoki ia ki he kelekelé. Ko e Ikuna! A ia? 'a e 'Otuá, koe'uhi na'e si'i 'a e kaunga 'a 'Isileli ki ai.

Hili ha founa fakakautau na'e fakakaukau'i lelei, 'oku ikuna 'a 'Ai. Fo'i! 'E fai 'e hai? 'E he kakai 'o 'Isilelí, he na'e 'ikai ke nau falala ki he 'Otuá.

'I he'enu fakafehu'ia faka'osi 'a e 'Otua, na'e ongo 'a e tali: Kuo faiangahala 'a 'Isileli pea 'oku 'ikai ke nau toe lava 'o ikuna'i 'a hono ngaahi fili. 'E lava fēfē ke ne toe ma'u 'a e hōifua faka'Otuá?

- Ko e tupu'anga 'o e ikuna (Siosiu 7:1-5, 10-13)
- Fakahoha'asi mo mamahi (Siosiu 7:6-9)
- Ko hono 'ilo'i 'o e tokotaha maumau-fonó (Siosiu 7:14-19)
- Ko e angahala 'a 'Ākaní (Siosiu 7:20-26)
- Toe Ikuna (Siosiu 8:1-29)

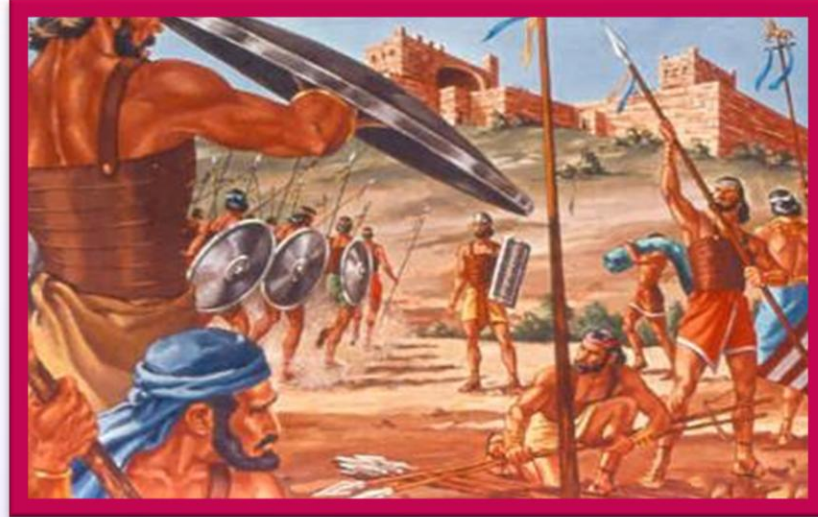
KO E TUPU'ANGA 'O E FO'I

"Kuo fai angahala 'a 'Isileli, pea kuo nau fai talangata'a ki he'eku fuakava 'aia na'aku fekau kiate kinautolu: he kuo nau to'o 'ae me'a mala'ia, pea kuo nau kaiha'a, mo fai fakakāka foki, pea kuo nau 'ai ia ki he ngaahi me'a 'anautolu."
(Siosia 7:11)

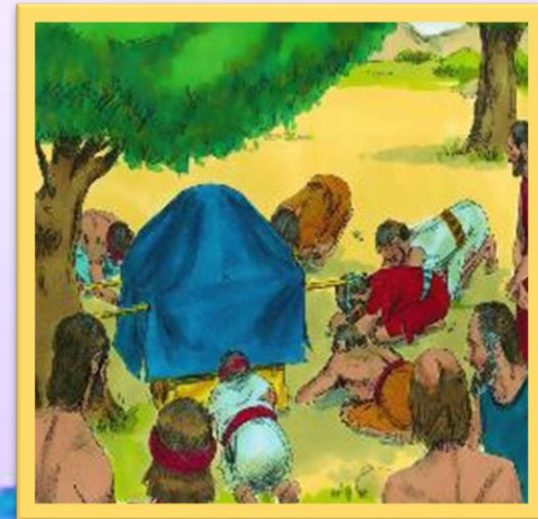
Hili 'a e lipooti lelei mei he kau asiasi na'e fekau'i atu ki Selikoó, na'e kumi fale'i 'a Siosia ki he 'Otuá pea ma'u meiate la 'a e founa ki hono ma'u 'a e koló.

Kapau na'e fai 'e Siosia 'a e me'a tatau, hili hono ma'u 'a e lipooti mei he kau asiasi na'e 'ave kia 'Ai, na'e mei faka'ehi'ehi mei he mate 'a e kakai 'e toko 36. (Sosiua 7:1-5).

Ka ko e ha 'a e 'uhinga mo'oni 'o e fo'i, pe ko e ha 'a e 'uhinga na'e tala ai 'e he 'Otua kia Sosiua ke 'oua na'a 'ohofi 'a 'Ai (Sosiua 7:11)?

Na'e 'afio'i 'e he 'Otua "kuo angahala 'a 'Isileli." 'Oku 'ikai ha feitu'u 'i he Tohi Tapú 'oku fakamatala'i ai 'a e angahalá 'aki 'a e ngaahi me'a kehekehe pehē: "kuo nau maumau'i... kuo nau to'o... kuo nau kaiha'asi... kuo nau loi... kuo nau tuku ia mo 'enau koloa pe 'anautolu." Fakatokanga'i ange 'a e tokolahi. Na'e fai 'a e angahala 'e ha tangata 'e taha, ka na'e tukuaki'i 'e he 'Otua 'a e kakai kotoa. Kuo nau maumau'i 'a e fuakava; na'e pau ke ta'aki fu'u 'a e angahala kae lava ke toe fakafoki mai.

LOTO-FO‘I MO FAINGATA‘A‘IA

“Pea na‘e pehē ‘e Siosia, “Oiaue, ‘E Sihova ko e ‘Otua, ko e hā nai kuo ke ‘omi ai ‘ae kakai ni, ki he kauvai ni ‘o Soatani, ke fakatukutuku‘i ‘akimautolu ki he nima ‘oe kakai ‘Amoli, ke faka‘auha ‘akimautolu? ‘Amusiaange ne mau fiemālie, pea nofoma‘u ‘i he kauvai ‘e taha ‘o Soatani!” (Siosia 7:7)

Na‘e loto-mamahi ‘a Siosia mo e kaumatu‘a ‘i he ‘ulungia ‘i ‘Ai, pea na‘a nau ha mahino ‘a e ngaahi faka‘ilonga ‘o e mamahi (Siosia 7:6).

Na‘e tali leva ‘e Siosia ‘aki ha ‘ita tatau mo e toutou tali ‘a ‘Isileli lolotonga e ta‘u ‘e 40 ‘o ‘enau hee: "Ko e ha na‘a ke ‘omi ai kimautolu ki he kolosi...? Pehe ange mai na‘a mau fiemalie pe ke nofo ai...!" (Siosia 7:7).

Kae kehe, ko e laumālie ‘o Siosia na‘e ‘ikai ke tatau ia mo e laumālie ‘o e kau ‘Isileli ‘i he toafá. Na‘e ‘ikai fakatupu ‘ene launga ‘e he loto mamahi, ka ko e manavasi‘i na‘a ta‘efaka‘apa‘apa‘i ‘a e huafa ‘o e ‘Otua ‘i he lotolotonga ‘o e kau Senitaile (Siosia 7:8-9).

Na‘a ne ‘ilo‘i lelei ‘e faka‘uhinga‘i ‘e he kau ta‘etui ‘a e ‘ulungaanga ‘o e ‘Otua ‘o makatu‘unga ‘i he anga ‘o e ngaue ‘a Hono kakai. ‘I he ‘aho ni ‘oku tau kei hoko pe ko e fakamo‘oni ‘a e ‘Otua ‘i he mamani. Ko ha fatongia ma‘ongo‘onga mo‘oni ia!

KO HONO 'ILO'I 'O E TOKOTAHA MAUMAUFONO

"Ko ia, 'e 'omi 'akimoutolu 'i he pongipongi 'o fakatatau ki homou ngaahi fa'ahinga: pea 'e pehē, ko e fa'ahinga ko ia 'e fili 'e Sihova 'e ha'u ia 'o fakatatau ki honau ngaahi nofo'anga: pea ko e nofo'anga ko ia 'e fili 'e Sihova tenau ha'u 'o fakatatau mo honau ngaahi fale: pea ko e fale ko ia 'e fili 'e Sihova tenau ha'u tautau tokotaha pe 'ae tangata." (Siosua 7:14)

Ke to'o atu 'a e angahala fakakulupu ('a e halaia 'a e kakai kotoa), na'e pau ke to'o atu 'a e tokotaha faiangahala (Siosua 7:15). To'o? He 'ikai nai fakamolemole'i ia kapau na'a ne fakatomala? Ko e mo'oni te ne fai ia! Ka na'e 'ikai ha faka'ilonga 'o e fakatomala loto - mo'oni 'a 'Ākani (pea na'a ne ma'u 'a e ngaahi faingamālie lahi ke fai pehē).

Na'e fanongonongo 'a e founga fakatotolo pea toloi ki he 'aho hono hoko (Siosua 7:14-15)

Ne fakalongo pē 'a 'Akani

Na'e puke 'a e fa'ahinga 'o Siuta (Siosua 7:16)

Ne fakalongo pē 'a 'Akani

Na'e 'ave 'a e famili 'o Sela (Siosua 7:17a)

Ne fakalongo pē 'a 'Akani

Na'e 'ave 'a e taki ko Sāpití (Siosua 7:17e)

Ne fakalongo pē 'a 'Akani

Na'e 'ave 'a 'Ākani (Siosua 7:18)

Ne fakalongo pē 'a 'Akani

'I he'ene fakahaa'i 'a e angalelei mo e 'ofa faka'otua, na'e kole ai 'e Siosua kia 'Akani ke vete 'ene angahala (Siosua 7:19).

Na'e mole 'a e keisi 'a 'Ākani. Na'a ne vete, ka na'e 'ikai te ne kole fakamolemole (Siosua. 7:20). Ka na'e tangilaulau 'a e 'Otuá 'i hono loto fefeká, 'o fakahaa'i 'i he ui kotoa pē ki he fakatomalá.

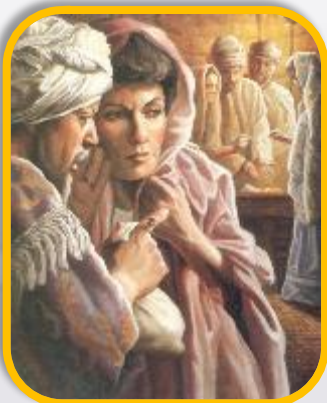

KO E ANGHALA 'A 'ĀKANI

“I he‘eku mamata ‘i he me‘a na‘e vete ki he kofu fakaPapilone matamatalelei, mo e sikeli siliva ‘e uangeau mo e konga koula, ko e sikeli ‘e nimangofulu hono mamafa, ne u manumanu ki ai, peau ‘ave ia: pea vakai, kuo fufū ia ‘i he kelekele ‘i hoku loto fale fehikitaki, pea ‘oku ‘i lalo ‘ae siliva.”” (Siosiu 7:21)

Na‘e kole ‘e Siosiu kia ‘Akani ke ne ‘oatu ‘a e langilangi ki he ‘Otua mo vete ‘ene angahala (Sosiua 7:19). Ko hono faingamalie faka‘osi ia. Kapau na‘a ne kole fakamolemole ‘i he‘ene vete hia... Ka na‘e ‘ikai, pea na‘e ‘ikai ha fakamolemole kiate ia (Nomipa 15:30-31).

Hangē ko ‘Ivī, na‘e “sio,” “holi,” mo “to‘o” ‘a ‘Ākani, pea na‘e uesia ai ‘e he‘ene angahalá ‘a e tokolahi (Sen. 3:6). Hange ko ‘Ananaia mo Safaila, na‘e to‘o ‘e ‘Akani ‘a e ni‘ihi ‘o e ngaahi me‘a mala‘ia ‘o fakatapai ki he ‘Otua ‘o ne totongi (Ngaue 5:1-2).

Ko e ngaahi tu‘utu‘uni na‘e fai ‘e ‘Ākani ‘i Sielikoó na‘e fehangahangai ia mo e ngaahi tu‘utu‘uni ‘a Lēhapi:

Lēhapi

Na‘á ne fufū ‘a e kau asiasí ‘i he ‘aá

Na‘á ne ngāue angalelei ki ‘Isileli

Na‘á ne sai‘ia ‘i he ikuná koe‘uhí ko ‘ene tuí

Na‘á Ne fai ha fuakava mo ‘Isileli

Na‘á ne fakatau‘atāina‘i ‘ene mo‘uí mo hono fāmilí

‘Ākani

Na‘á ne fufū ‘a e koloa veté ‘i he kelekelé

Na‘á ne ‘omi ha faingata‘a ki ‘Isileli

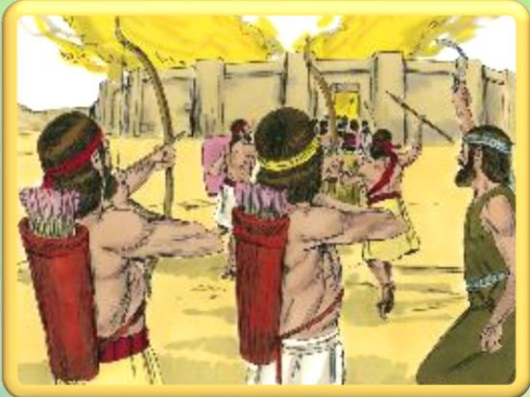
Na‘á ne fakatupu ‘a e ikuna ‘aki ‘ene ngaahi ngāué

Na‘á ne maumau‘i ‘a e fuakava ‘o ‘Isilelí

Na‘á ne pekia mo hono fāmilí

TOE IKUNA

"Pea na'e folofola 'a Sihova kia Siosiua, "'Oua na'a ke manavahē, pea 'oua na'a ke ilifia: 'ave 'ae kautau kotoa pē, pea tu'u hake, 'o 'alu hake ki 'Ai: vakai, kuo u tuku ki ho nima 'ae tu'i 'o 'Ai, mo hono kakai, mo 'ene kolo, mo hono fonua:
(Siosiua 8:1)

Hange ko ia 'i Sieliko, na'e 'oange 'e he 'Otua kia Sosiua 'a e founa ke ikuna'i ai 'a 'Ai (Siosiua 8:1-2).
'I he lolotonga 'o e po'uli, na'e fokotu'utu'u ha 'ohofi 'i mui 'i he kolo. 'I he mafoa 'a e ata, na'e fakaofiofi atu 'a e kau taú kia 'Ai 'o fakangalingali 'oku nau toe hola 'i honau 'ao.

'I hono hiki hake 'e Mosesese 'ene tokotoko kae 'oua kuo ne ikuna'i 'a e kau 'Amalekai, 'i he fekau 'a e 'Otua, na'e hiki hake 'e Siosiua 'ene "me'atau" (mahalo ko ha heleta hele tu'usi na'e faka'aonga'i 'e he kau 'Isipite), pea tauhi ia ke hiki hake kae 'oua kuo ne ikuna kakato (Siosiua 8:18-22, 26).
Na'e toe foaki 'e he 'Otua 'a e ikuna ki hono kakai. Na'e fakaava 'e he Tele'a 'Akoni, 'a ia na'e tamate'i ai 'a 'Akani mo hono famili, 'a e matapa ki he ikuna, ko ha "matapa 'o e 'amanaki lelei" (Hosea 2:15).
Ko e taimi 'oku tau tali ai 'a e fakamolemole fakalangí 'i he tuí, 'oku tanu 'e he 'Otuá 'etau angahalá 'i 'Akola, pea fakaava 'a e matapā ki he 'amanaki lelei.

“Ko e tākiekina lahi taha ke manavahē ki ai ‘a e siasí ‘oku ‘ikai ko e kau fakafepaki fakahāhā, kau ta‘etui, mo e kau lea fakaanga, ka ko e kau palōfesa ta‘efa‘alaua ‘o Kalaisí. Ko kinautolu eni 'oku nau ta'ofi 'a e tapuaki 'a e 'Otua 'o 'Isileli pea 'omi 'a e vaivai ki he siasi, ko e manuki 'oku 'ikai faingofua hono holoki...

‘Oku ‘ikai ke faka‘ali‘ali pē ‘a e lotu faka-Kalisitiané ‘i he Sāpaté pea faka‘ali‘ali ‘i he feitu‘u toputapú; ‘oku ‘uhinga ia ki he ‘aho kotoa pē ‘o e uiké pea mo e feitu‘u kotoa pē. Kuo pau ke ‘ilo‘i mo talangofua ki hono ngaahi fakamatalá ‘i he fale ngāué, ‘i ‘apí, pea ‘i he ngaahi fefakatau‘aki fakapisininisí mo e kāingá pea mo e māmaní...”